ADJECTIVUL *DIVIN* ȘI CATEGORIA GRAMATICALĂ A COMPARAȚIEI ÎN POEZIA LUI TRAIAN DORZ

FLORINA-MARIA BĂCILĂ
Universitatea de Vest din Timişoara

În lucrările de specialitate consacrate morfologiei româneşti, se menţionează că adjectivele se clasifică, printre altele, şi în funcţie de posibilitatea lor de a se combina cu morfemele gradelor de comparaţie; în raport cu acest criteriu, se disting: 1) adjective gradabile (comparabile), care acceptă ataşarea mărcilor gradării; 2) adjective negradabile (necomparabile), care nu primesc mărcile respective – clasă în cadrul căreia se pot delimita: a) adjective (prin excelenţă, neologice) care, la origine, reprezintă forme de comparativ sau de superlativ latinesc; b) adjective din terminologia tehnico-ştiinţifică; c) adjective ce exprimă însuşiri cu caracter absolut (care nu pot fi concepute în trepte diferite) şi deci, din considerente semantice, nu admit gradarea[1]. Sensul lor lexical este fie incompatibil, prin natura lui, cu variaţiile de intensitate, fie echivalent cu superlativul, deşi ele au formă de pozitiv; ca atare, adăugarea morfemelor respective ar crea structuri redundante sau chiar pleonastice[2].

În majoritatea studiilor de gramatică se precizează însă că unele adjective necomparabile în îmbinările obişnuite (unde sunt folosite cu înţelesul propriu) permit,

[1] Vezi, în acest sens, Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, p. 128, unde se precizează următoarele: „Adjectivele necomparabile nu admit de obicei nici prezența lângă ele a unor determinante sintactice cu sens de evaluare [...], deci sunt incompatibile cu exprimarea gradației în general.”; aceeaşi idee se regăsește și în *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 166.

[2] Pentru această problemă, vezi, de pildă, *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966, p. 133; *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 164-165; Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010, p. 220; Mioara Avram, *op. cit.*, p. 126-128; Grigore Brâncuş, Manuela Saramandu, *Gramatica limbii române*, volumul I. *Morfologia*, Bucureşti, Editura Atos, [f.a.], p. 47; Gh. Constantinescu-Dobridor, *Morfologia limbii române*, ediţie revăzută şi îmbunătăţită. Prefaţă de Gh. Bulgăr, Bucureşti, Editura Vox, 1996, p. 95-96; Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Iaşi, Institutul European, 1999, p. 212-215; Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997, p. 92 etc.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

totuşi, ocurenţa morfemelor comparaţiei „atunci când vorbitorii consideră că însuşirile exprimate de ele pot exista în grade diferite”[3] şi, ca atare, sunt întrebuinţate cu anumite sensuri secundare ori figurate, datorate mutațiilor semantice sau polisemiei[4]; „tendinţa de a le reinclude în opoziţia de grad [...] se explică prin aceea că gradele constituie o categorie gramaticală implicând, de cele mai multe ori, afectivul”[5]. Fenomenul devine cu atât mai evident şi mai interesant în sfera creaţiei lirice impregnate de un puternic filon mistico-religios – subsumată dimensiunii sacrului –, în care sintagmele cu caracter redundant sau hiperbolizant nu sunt deloc rare. Spre ilustrare, ne vom referi, în continuare, la câteva situaţii speciale de acest gen care vizează utilizarea adjectivului *divin* în lirica lui Traian Dorz.

Termen cu o frecvență notabilă în poezia dorziană, *divin* actualizează în versuri semnificaţiile sale de bază, înregistrate în dicționarele explicative, „care aparţine Divinității, care emană de la Divinitate sau o reprezintă, care provine de la Dumnezeu, privitor la Divinitate, care este asemenea Divinității; ceresc, dumnezeiesc”, „făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu”, dar şi pe cele figurate: „care iese cu totul din comun prin însuşirile sale pozitive, superioare, cu totul excepționale; mai presus de fire”, „care atinge perfecțiunea, plin de sfinţenie”, „minunat, încântător, excelent, admirabil, uimitor de frumos”. El este întrebuințat, de pildă, la comparativul de superioritate (marcat cu adverbul-morfem *mai* şi asociat fie cu un complement comparativ precedat de *ca*, fie cu o propoziție comparativă), în grupuri nominale unde se află în vecinătatea substantivului regent *stare*, cu trimitere la imperativul purificării spirituale (văzută ca urcuș constant în vederea transfigurării lăuntrice, tradusă, în textul poetic, prin „curăția care străluceşte” – CE 124, *Prin liniştea albă*[6]), asociată cu asumarea sacrificiului care iluminează ființa, unicizându-i sensul existențial şi pregătind-o – printr-un asemenea traseu inițiatic, dedicat, cu prioritate, slujirii lui Dumnezeu – pentru dobândirea biruinței şi a strălucirii eterne: „Prin suirea aspră a Golgotei Sfinte / laudă pe Domnul – lacrimă fierbinte, / căci nu este-n lume stare **mai divină** / decât când pe cruce sui pentru Lumină.” (CE 125, *Prin liniştea albă*); „Să mor şi eu ca Tine pe crucea mea, senin, / nu-i ca triumful jertfei nimica **mai divin**.” (CÎnv

[3] Gh. Constantinescu-Dobridor, *op. cit.*, p. 95.

[4] Vezi Rodica Popescu, *Limba română contemporană. Morfologia adjectivului şi a verbului*, Timişoara, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1987, p. 54, nota 41.

[5] Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 405.

[6] Spre a nu îngreuna parcurgerea trimiterilor, am optat, în lucrarea de faţă, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparţinându-i lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvenţele ilustrative, alături de numărul paginii / paginilor la care se află fragmentul respectiv şi de titlul poeziei. Toate evidenţierile din versurile citate (exceptându-le pe cele cu caractere cursive) ne aparţin.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

62, *Să fac și eu ca Tine!*). Ideea este subliniată magistral și în meditațiile dorziene; iată, în acest sens, un exemplu selectat dintr-un pasaj cu funcție conativă, predominantă în astfel de secvențe: „Trebuie să cunoşti întâi dragostea capabilă de cea mai mare jertfă, apoi dragostea capabilă de cea mai mare sfinţenie. Golgota te va dezbrăca de carne și Taborul te va îmbrăca în lumină. Apoi Ierusalimul te va primi cu sărutul biruinței.”[7]. În definitiv, trăirea clipelor extatice rămâne rațiunea (și beatitudinea) supremă a ființării, fără posibilitatea de a fi comparată cu altceva (de aici, și folosirea absolută a gradului comparativ), chiar și atunci când vine vorba despre necesitatea unui (repetat) gest restaurator, prin intervenția izbăvitoare a Creatorului, după momentul prăbușirilor iminente ale spiritului: „Să mă privească Domnul cu-ncrederea deplină, / cum mă privea odată cu ochii dragi şi moi; / n-ar fi pe lumea asta o stare **mai divină** / şi-o altă fericire s-o mai doresc apoi.” (EP 31, *Să mă primească iarăși*).

Alteori, ca determinant al aceluiași regent nominal, adjectivul *divin* apare în structuri progresive, iar *mai*, morfemul comparativului de superioritate, este precedat de *tot*, „arătând o intensificare treptată a calității”[8], într-un fragment care cuprinde cinci asemenea construcții succesive, concepute în evidentă ascendență, conturând o idee lirică dedicată relației unice dintre eul auctorial și Hristos – o legătură puternică, de o uluitoare intimitate, potențată de forța unui sentiment desprins din dimensiunea sacră a acelui „Dincolo”: „Făgăduinţa-Ţi sfântă mereu mi-o împlineşti / cu tot mai largă mână şi-n stări **tot mai divine**, / lumina conştiinţei tot mai curată-mi creşti, / iubirii tot mai nalte trăiri îmi dăruieşti / şi-n orice întâlnire vii tot mai drag spre mine.” (CÎnv 42, *Cu Tine-am să mă laud*); de aici, și dorința acută, exprimată în rugăciune, de a-L urma cu aceeași consecvență menită să conducă întreaga comunitate a celor credincioși, împreună cu îndrumătorul ei, pe calea sfințirii continue: „Atrage-ne spre Tine, / Iisuse, Te rugăm, / în stări **tot mai divine** / mereu să Te urmăm, / pe cei mici ne atrage / să creştem mai curând, / câţi nu pot să se roage / atrage-i lăcrimând. // Atrage-ne părinții / și fii, și străneposți, / cu flacăra credinții / aprinde-ne pe toți, / iubirea să ne crească, / durerea, tot la fel, / – spre-o stare mai cerească / c-un tot mai mare zel.” (CBir 85, *Atrage-ne spre Tine*; de remarcat, în a doua strofă citată, un sinonim al adjectivului *divin*, tot negradabil în mod obișnuit, dar utilizat, în text, la comparativul de superioritate, precum și sintagma din ultimul vers, cu rolul de a conferi dinamism mesajului textului). Atari „construcții de dezvoltare progresivă”[9], cu comparativul de

[7] Traian Dorz, *Prietenul tinereții mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2009, p. 171-172.

[8] *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, p. 128; vezi și *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 157-158; Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *op. cit.*, p. 407; Luminița Hoarță Cărăușu, *Probleme de morfologie a limbii române*, Iași, Editura Cermi, 2001, p. 52; Gheorghe Pop, *Morfologia limbii române. Structuri și sistem*, Cluj, Editura Casa Cărții de Știință, 1998, p. 70, nota 7.

[9] Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1979, p. 93; vezi și idem, *ibidem*, p. 168.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

superioritate precedat de adverbul *tot*, tind, din perspectivă semantică, spre sinonimia cu superlativul, mai ales că termenul-reper lipsește din context.

Ca element morfematic funcționează și adverbul cantitativ *cât* (în fața comparativului de superioritate), la origine un „totalitar (sau partitiv) generalizant”[10], cu o valoare emfatică apropiată de (dacă nu chiar echivalentă cu) cea a superlativului. Faptul se poate remarca într-un poem dorzian despre reconstrucția interioară, necesară accederii într-o comuniune autentică (aici și în veșnicie) cu Dumnezeu: „Din toate fragedele feţe / ce mi le-ai vrut **cât mai divine** / mi-am refăcut, Iisuse, chipul / cu care-ai vrut să vin spre Tine.” (CÎnv 158, *Mă sui din tristele adâncuri*).

Prin urmare, „în structura comparativului se recunosc diferite trepte de gradație spre superlativ.”[11]. De altfel, sunt și cazuri în care existența formei obișnuite de comparativ fără reperul comparației exprimă ideea de intensitate maximă, convertindu-se „în expresie a superlativului”[12]: „O, înaltă rugăciune, / spusă-n felul ***mai* divin**, / – Raiul veșnic să-mpreune / pe-acei ce te-au plâns, – amin, / Raiul de răsplată plin / celor ce te-au plâns – amin!” (CVeșn 65, *O, cerească armonie*). Tot cu intenţii expresive, adjectivul *divin* este întrebuinţat, la comparativul de superioritate, într-un poem cu proiecții cosmogonice, consacrat momentului nașterii din nou – privită, în concepția biblică, drept „cununie” interioară (concretizare esenţială a legăturii bazate pe iubirea jertfitoare reciprocă, în sens spiritual, dintre om şi Dumnezeu) –, atunci când o ființă umană decide, în chip tainic, să se încredinţeze, pentru tot restul vieții, în Mâna Creatorului: „Ce cununie strălucită / a fost a mea, Iisuse drag, / pe nicio casă aurită / n-a fost ’nălţat mai dulce steag, / pe nicio frunte luminoasă / n-a fost un **mai divin** sărut / şi nimănui n-ai dat ca mie / ce dar mai scump Ţi s-a părut...” (CCnț 47, *Ce cununie strălucită*). Și într-o asemenea situație se poate vorbi despre utilizarea absolută a comparativului de inegalitate, cu termenul de comparație neprecizat direct în context, acesta fiind subînțeles, deductibil[13].

Utilizarea adjectivului *divin* ca determinant al substantivului *stare* cunoaște, în lirica dorziană, și structuri cu gradul superlativ relativ, în secvențe cu caracter injonctiv și cu funcție conativă – ceea ce subliniază, o dată în plus, misiunea de *poeta vates* a eului auctorial, în ipostaza sa de pedagog, de îndrumător al aproapelui și al întregii comunități, dar demonstrează, deopotrivă, caracterul vizionar și educativ-moralizator al multor poezii. Este vorba despre versuri dedicate trăirilor înălțătoare (care tind spre treapta desăvârșirii), percepute la intensitate maximă în relația sufletului cu Dumnezeu,

[10] Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică și interpretare semantică*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXII (1981), nr. 6, p. 605.

[11] Rodica Popescu, *op. cit.*, p. 39.

[12] Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, p. 93.

[13] Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 157; Rodica Popescu, *op. cit.*, p. 30.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

bazată pe dragoste şi slujire consecventă – aspecte ce conferă acestei legături un statut aparte, încărcat de indescriptibilul fior sacru: „Să nu ai nimic mai dulce / ca a Domnului cântări, / ele dau iubirii tale / **cele mai divine** stări." (CCnț 178, *Să nu iei nimic*); „Vino, gustă din Sublimul **celor mai divine** stări / şi te leagănă-n fiorul fericitelor cântări; / vino, – tot ce-i 'nalt şi dulce pentru toţi şi-n veci frumos / curge numai din Izvorul Veşnic Nou şi Bun – Hristos." (CE 154, *Vino, fiul meu*).

În alte cazuri, termenul în discuție, aflat la grade de comparație care presupun prezența nemijlocită a morfemelor corespunzătoare lor, apare chiar de două ori în cadrul uneia şi aceleiaşi poezii, având ca regenți substantive al căror semantism trimite la intervenția strălucită (şi, mai ales, restauratoare) a grației divine în momentele-cheie ale existenței: „Întinde-Ţi Mâna luminoasă / prin întunericul amar, / c-atunci spre viaţa mea se lasă / **cel mai divin** şi dulce har. // Întinde-Ți Mâna iubitoare / peste-ale mele depărtări, / c-atunci în cel mai dulce soare / gust **cele mai divine** stări." (CBir 34, *Întinde-Ți Mâna Ta*; de remarcat, în al patrulea vers, lipsa mărcilor superlativului relativ la al doilea adjectiv coordonat – probabil, din necesități metrice). Faptul devine cu atât mai necesar în clipele de ezitare lăuntrică sau de prăbuşire a ființei, de-a lungul unor experiențe care implică explicit, stăruitor, aducerea aminte de acea cunoaştere (= înțelegere) adâncă – în sensul spiritual(izat) al termenilor – a consacrării existențiale pentru Dumnezeu, întru reîntoarcere la frumusețea cuceritoare a acestei relații definitorii pentru creatorul *Cântărilor Nemuritoare*: „O, cum să uit, Iisuse, ce legăminte-am pus / când Cerul şi pământul mă-mbrăţişau cu Tine, / când străbăteam adâncuri şi înălţimi cum nu-s / niciunde-n lumea asta cuprinderi **mai divine**! // [...] // ... Şi totuşi, iată, Doamne, eu am putut uita, / în chiar **cea mai divină** şi mai dorită stare, / şi m-am întors spre tină chiar înaintea Ta, / călcându-mi legământul în cea mai rea uitare." (CCnț 12, *O, cum să uit?*; de reținut, în text, cele două ocurențe – la grade diferite – ale adjectivului *divin*, cu elemente regente diferite, fără precizarea termenului-reper al comparației, alături de faptul că, în a doua strofă citată, el se coordonează cu un alt adjectiv la superlativul relativ de superioritate, ambele referindu-se la acelaşi substantiv, situație în care morfemul *cel* apare o singură dată, însoțind doar primul termen, iar adverbul *mai* se repetă[14], spre deosebire de cazul discutat anterior). De altfel, într-o poezie concepută sub forma unei rugăciuni mărturisitoare, comparativul de superioritate al lui *divin* se raportează, semantic şi sintactic, la substantivul de proveniență verbală *cuprins*, cu semnificații metaforice legate de unirea cu Hristos, de orizontul întremător al iubirii venite dinspre El şi „orientate" (în chip firesc) înspre El, într-o tot mai evidentă apropiere învăluitoare a Dumnezeirii şi a îndumnezeirii: „Doamne, – iată-mi tot ce-am eu / închinat lui Dumnezeu, / împlineşte-mi-l mereu / cu rod tot mai scump şi greu! // Cu cât anii trec şi vin, / să-mi am cerul mai senin, / drumul mai cu soare plin / şi cuprinsul **mai divin**." (CNoi 90-91, *Doamne, iată...*).

[14] Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 160; Mioara Avram, *op. cit.*, p. 124.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

O componentă fundamentală, emblematică, a poeziei dorziene o constituie ideea de slujire a lui Dumnezeu prin *cântare*, în înțelesul propriu al termenului, dar și prin creația artistică menită să-L slăvească, să regenereze spiritul comunității și al mentorului ei, să înalțe sufletele spre Cer, întru glorificarea Creatorului; iată, în acest sens, structuri cu comparativul progresiv al adjectivului *divin*, integrate în grupuri nominale al căror centru e pluralul *cântări*: „Și îngerii, și noi slăvim / Iubirea Ta cea mare, / și ei, și noi Te preamărim / cu-a dragostei cântare. // Și ei, și noi Te lăudăm, / Iisuse,-n veci pe Tine, / și jos, și Sus să-Ți înălțăm / cântări **tot mai divine**." (O 11, *Cântarea îngerașilor*); „Slăvit să fii Tu, Care / ne faci să nu-nsetăm / de tot ce lumea are, / ci-n veci să Te căutăm; / nesăturaţi de Tine, / nălţându-Ţi nesfârşit / cântări **tot mai divine**, / – Iisuse, fii slăvit!" (CNem 10, *Iisuse, Apa vie*). Mai mult, în versurile lui Traian Dorz, harfa, ca unealtă a luptei prin intermediul creației nemuritoare, ca purtătoare a mesajului sacru, se alătură altor „mijloace" diverse pe care Divinitatea i le-a încredinţat vremelnic eului auctorial spre a-L adora, spre a-I vesti Cuvântul şi a-i chema şi pe alţii la mântuire, din ipostaza de misionar, de poet-profet (însă numai sub imperiul providenţei Sale); reproducem, în continuare, un poem programatic reprezentativ, a cărui construcţie mizează pe acumulări progresive şi se dezvoltă prin simetrii, paralelisme, aglomerări semantice în ascendenţă (cu rol esenţial în decodarea mesajului), în rândul cărora se înscrie şi prezența, la comparativul de superioritate, a aceluiaşi termen în două strofe consecutive, la final de vers, unde punerea în relief conferă grupurilor nominale respective nuanțe semantice suplimentare: „Tot ce-i mai frumos în cântec, / tot ce-i viers mai dulce spus, / tot ce-i harfă **mai divină** / Ți-aș da Ție, Scump Iisus! // Tot ce-i mai frumos în limbă, / tot ce-i grai mai dulce-adus, / tot ce-i formă **mai divină** / Ți-aș da Ție, Scump Iisus!" (CUrm 18, *Tot ce-i mai frumos*).

Uneori, treapta intensității exprimate de adjectivul *divin* este marcată prin adverbul *așa (de)*, determinant cantitativ (cuantificator) nedefinit[15], al cărui semantism e întregit, în contexte figurate, marcate stilistic, de utilizarea sa redundantă (cu sau fără subînțelegerea prepoziției *de*[16]) ori de repetarea unui adjectiv pronominal nehotărât cu

[15] Vezi *Gramatica limbii române. II. Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 109; Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică și interpretare semantică*, p. 605, alături de următoarea precizare: „Nedeterminarea din semantica internă a acestor formative are ca efect, în plan stilistic, o libertate acordată receptorului în evaluarea limitei cantitative a aprecierii superlative".

[16] Vezi Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică și interpretare semantică*, p. 593, nota 1, unde autoarea precizează: „Cazurile de variație liberă între construcția prepozițională cu *de* și cea fără prepoziție sunt rare", exemplificând prin sintagma *așa de frumoasă*, alături de *așa frumoasă*; cf. și idem, *ibidem*, p. 605, nota 45, unde se arată că, „spre deosebire de *atât de*, cu care apare în exact aceleași contexte, *așa* admite suprimarea lui *de*, realizând deci și structuri sintactice prin adjoncțiune".

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

semnificații apropiate. Procedeul este inclus de unii cercetători în categoria construcţiilor echivalente cu superlativul[17], încorporând aprecieri graduale subiective legate de sfera „depăşirii, într-un grad înalt, a punctului de referinţă”[18], mai ales graţie unei intonații speciale care le plasează în registrul afectiv-emfatic[19]: „Cu-atâta dor Te-ascultă toate / în care sufăr şi suspin, / îmi vii cu-atâta greutate / şi-aşa de greu pot să Te ţin, / urechile mi-s însetate / şi glasul Tău e-aşa **divin**, / cu-atâta drag Te-ascultă toate / – de ce-mi vorbeşti aşa puţin?” (CVeşn 155, *Ajungi aşa de greu la mine*).

De altfel, „datorită tendinței de expresivitate și subiectivității în aprecierea gradului de intensitate a unei calități”[20], limba română cunoaște o mare bogăție și varietate a mijloacelor (sintetice sau analitice) de redare a superlativului absolut, în rândul cărora se numără construcțiile exclamative cu adjectivul la gradul pozitiv precedat de *ce* adverbial, sinonim cu „cât (de)”, „atât (de)”[21], și cu o intonație specifică[22]. În poezia dorziană se pot repera astfel de cazuri în care, pe lângă utilizarea adverbului *ce* spre a reda gradul maxim al calității exprimate de adjectivul *divin*, construcția respectivă se reia și pentru alte adjective (unele – sinonime contextuale ale acestuia, altele – negradabile), în aglomerări semantice progresive ce intensifică treptat poeticitatea și mesajul versurilor – acela al dedicării supreme în misiunea de a le sluji lui Dumnezeu şi semenilor în dragoste și sacrificiu absolut, prin eliberarea de condiția efemeră, prin ascensiunea spirituală continuă, consecință harică a comuniunii constante (și unice) cu El, întru dobândirea strălucită a răsplătirii eterne: „O, fiinţă destinată

---

[17] Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 163, alături de următoarea precizare: „Conținutul superlativ al unor astfel de construcții este probat și de faptul că sunt incompatibile cu vecinătatea altor mărci graduale de superlativ”; Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, p. 92; Toma Măruță, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă și literatură”, I (1955), p. 200; cf. şi Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, p. 605, unde se menționează următoarele: „Faptul că *atât de, aşa de, cât de* ajung să fie marcați prin seme apreciative-superlative le impune anumite restricții combinatorii, și anume: evitarea vecinătăților unor determinanți marcați gradual superlativ”.

[18] Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, p. 605; vezi și Mioara Avram, *op. cit.*, p. 125.

[19] Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 163; Gabriela Pană Dindelegan, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, p. 605.

[20] Rodica Popescu, *op. cit.*, p. 31.

[21] Vezi *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, p. 132; *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 163; Barbu B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*. Cuvânt-înainte de Al. Graur, București, Editura Științifică, 1971, p. 229-230; Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, p. 96-97; Toma Măruță, *op. cit.*, p. 194.

[22] Vezi Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *op. cit.*, p. 408, unde sunt amintite, în acest sens, asemenea „enunțuri emfatice marcate suprasegmental ca exclamații”, precizându-se că „marea majoritate a fomelor de actualizare a gradelor de intensitate sunt și formule emfatice, valoarea lor afectivă fiind marcată și suprasegmental printr-o mare varietate de nuanțări ale intonației.”.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

pentru jertfă! / Ce curată / trebuie să-ţi fie viaţa şi slujirea necurmată! / Ce desprins de tot pe lume gândul trebuie să-ţi fie, / **ce divină** lepădarea de oricare bucurie, / ce totală contopirea prin răbdare cu lucrarea / pentru care urci calvarul, întregind răscumpărarea! / Ce sfinţit de rugăciune trebuie să-ţi fie darul, / ca să-ţi fie la 'nălţimea care o pretinde-altarul! / Şi să poată Sus să-ţi fie arderea de tot primită, / iar lucrarea pentru care te aduci, îmbogăţită!" (CÎnd 121-122, *Scrisoare despre jertfă*); „**Ce divină** e iubirea / celui care-şi poate duce / crucea până la cunună / şi cununa pân' la cruce! // Ce eternă e răsplata / care Sus în Cer aşteaptă / pe cei ce-au suit aceasta / pân' la El, din treaptă-n treaptă!" (CViit 122, *Ce măreaţă e izbânda*)[23]; „O, **ce divin** e tot ce-mi leagă, / Iisuse, sufletul de Tine, / ce fericită-mpărtăşire / de Tine-nlănţuit mă ţine, / ce sfinte revărsări de daruri / trăirea pe Tabor mi-o suie, / – o stare-aşa ca lângă Tine, / Iisuse,-n lumea asta nu e!" (CÎnv 159, *O, ce divin!...*). O structură exclamativă similară, echivalentă cu gradul intensității maxime și înzestrată cu puternice valențe stilistice, o cunoaște adverbul *divin* într-un pasaj ce conține și adjectivul (cu forma sa de pozitiv) de la care el s-a format prin conversiune: „Din câmpul cel cu stele, din cerul cel cu crini, / iubirea mă privește cu mii de ochi divini / și dulce mă sărută cu mii de buze moi, / Iisuse, **ce divin** e când suntem numai noi!" (CNoi 160, *Din câmpul cel cu stele*). Mesajul amintește din nou de meditațiile dorziene: „Adevărata iubire vrednică de Tine, Preaiubitule minunat și sfânt, începe numai de la hotarul sfințeniei."[24].

Concluzionând, este evident că ocurențele (atipice ale) adjectivului / adverbului negradabil *divin* (atribut specific lui Dumnezeu, trimițând la puterea mai presus de fire și desăvârșirea izvorâtă din El) în construcții cu gradele de comparație (deci, în opoziţiile de intensitate) creează efecte stilistice cu un potenţial afectiv remarcabil, care mizează pe organizarea inedită a elementelor selectate din materialul lexical şi din sistemul gramatical al limbii. După cum s-a observat, în aceste cazuri reperul comparației lipsește frecvent (deși „este, semantic și sintactic, implicat, deductibil contextual"[25]) și avem de-a face cu întrebuințarea absolută a unor atari structuri[26].

Nu de puține ori, „formele de actualizare a gradelor de intensitate sunt formule emfatice, cu valoare afectivă"[27], iar asemenea construcții adâncesc lirismul, propun o

[23] Ideea își găsește ecouri în volumele de meditații ale autorului; iată doar o ilustrare în acest sens: „Singură flacăra suferinței poate curăți și înălța până la alb și poate topi până la punctul de sudură. Adică până acolo unde ceea ce unește ea rămâne unit pe veci." – Traian Dorz, *Prietenul tinereții mele*, p. 117.

[24] Idem, *ibidem*, p. 177.

[25] Idem (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, p. 216.

[26] Vezi *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 155.

[27] Niculina Iacob, *Morfologia limbii române*, partea I, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare", 2002, p. 124, nota 93.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

pronunțată (și preponderentă) perspectivă subiectivă, dezvoltând rezonanțe speciale cu fragmente din meditațiile sau din eseurile lui Traian Dorz. Toate converg însă, cu certitudine, înspre corelații incontestabile cu ideea, desprinsă din textele biblice, referitoare la înomenirea lui Dumnezeu, care are drept scop îndumnezeirea omului, ca misiune a purificării interioare și ca demers restaurator al ființei, în vederea unirii intime (și a unificării absolute) cu El. În acest sens, poemele (plăsmuite de autor în perioada de maturitate creatoare) se centrează tocmai pe aceste semnificații speciale, în versuri ce rezumă, de altfel, sensuri fundamentale care răzbat din ansamblul operei lirice a lui Traian Dorz, într-un mesaj impregnat de aspirația spre desăvârșirea divină și, implicit, spre nemurire.

BIBLIOGRAFIE

* * * *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966.

* * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

* * * *Gramatica limbii române. II. Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

Berceanu, Barbu B., *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*. Cuvânt-înainte de Al. Graur, București, Editura Științifică, 1971.

Brâncuş, Grigore, Saramandu, Manuela, *Gramatica limbii române*, volumul I. *Morfologia*, Bucureşti, Editura Atos, [f.a.].

Constantinescu-Dobridor, Gh., *Morfologia limbii române*, ediţie revăzută şi îmbunătăţită. Prefaţă de Gh. Bulgăr, Bucureşti, Editura Vox, 1996.

Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Iaşi, Institutul European, 1999.

Hoarță Cărăuşu, Luminița, *Probleme de morfologie a limbii române*, Iaşi, Editura Cermi, 2001.

Iacob, Niculina, *Morfologia limbii române*, partea I, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare”, 2002.

Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997.

Irimia, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iaşi, Editura Junimea, 1979.

Măruţă, Toma, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă şi literatură”, I (1955), p. 188-212.

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)

Pană Dindelegan, Gabriela, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, în „Studii şi cercetări lingvistice”, XXXII (1981), nr. 6, p. 593-610.
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
Pop, Gheorghe, *Morfologia limbii române. Structuri şi sistem*, Cluj, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 1998.
Popescu, Rodica, *Limba română contemporană. Morfologia adjectivului şi a verbului*, Timişoara, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1987.

Surse:

CBir = Dorz, Traian, *Cântarea Biruinţei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CCnţ = Dorz, Traian, *Cântările Căinţei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CE = Dorz, Traian, *Cântările Eterne*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CÎnd = Dorz, Traian, *Cântări Îndepărtate*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.
CÎnv = Dorz, Traian, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CNem = Dorz, Traian, *Cântări Nemuritoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CNoi = Dorz, Traian, *Cântări Noi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CUrm = Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CVeşn = Dorz, Traian, *Cântarea Veşniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CViit = Dorz, Traian, *Cântarea Viitoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
Dorz, Traian, *Prietenul tinereţii mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2009.
EP = Dorz, Traian, *Eternele poeme*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.
O = Dorz, Traian, *Osana, Osana*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005.

THE ADJECTIVE *DIVIN* AND THE GRAMMATICAL CATEGORY OF COMPARISON IN TRAIAN DORZ'S POETRY

Abstract

The objective of this paper is to analyze some aspects related to the meaning of the adjective *divin* / 'divine' in the lyrical work of a contemporary Romanian writer, Traian Dorz, author of thousands of poems of mystical inspiration and of several volumes with memoirs or religious meditations. We will have in view the fact that, although considered an adjective without degrees of comparison, it allows, in certain contexts, the presence of the markers of intensity, thus creating remarkable stylistic effects. The phenomenon is even more interesting in poems that have a very strong mystical-religious seed, in which structures with repetitive or hyperbolic features are frequent and have a paramount role in conveying the message.

Key-words: *adjective, degrees of comparison, grammar, stylistics, mystical-religious poetry.*

BDD-V4316 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 11:44:42 UTC)